
EN BÖRJAN OCH ETT SLUT

VAD ÄR MENINGEN med att försöka berätta om en författare som dog för rätt länge sedan. Jag vet inte riktigt. Kanske därför att jag vill. Ett dåligt svar, men så är det.

Jag försöker motverka en glömska som faller sin skugga över orden.

Vad som är nedtecknat här handlar om liv och verk, på engelska *Life and Letters*, varvid Letters avser litterär verksamhet, men också ordagrant brev. Denna syftning är i fallet Diktonius på sin plats eftersom en stor del av hans produktion består av den omfattande korrespondens som han bedrev i avsikt att bekämpa ensamhet och isolering.

Det finns inte bevarade dagböcker av hans hand, däremot har han antecknat några tidiga drömmar. Hans omfattande dagsjournalistik är till en del en fortlöpande kommentar till vad han upplevde, eller ej upplevde. Livet speglar sig i hans prosa och lyrik.

Hur han skulle ha agerat i dag, i en tid av Internet, SMS, Skype och bärbara datorer vet jag inte, men orden måste alljämt nedskrivs. För att bli bestående tankar i form av bevarade ord krävs begåvning, flit och kunskap, men också styrka, fysisk och mental uthållighet. När något av allt detta sviker kan livsbandet brista.

Vid någon punkt försvinner viljan, kraften, lusten, skrivandets egenomliga erotik. Så skedde småningom för Diktonius del.

Denna berättelse har en lång förhistoria som sträcker sig ända till den tid kring 1951 när jag för första gången som adertonåring konfronterades med vad han skrivit och vad jag då föreställde mig att han var. Ung som

jag var drogs jag till den ungdom som han hade lämnat.

Att skriva om honom handlar till en del om arkeologi, en fyndplats där föremålen utsprits över ett stort landskap eller försvunnit och förstörts. Alla som känt honom under hans mest produktiva tid är döda. Spåren försvinner. *Vestigia terrent*. Spåren förskräcker. Döda författare multnar. Tyvärr också deras böcker.

Författarens ekonomiska utkomstmöjligheter under hans tid var knappt tilltagna om man saknade förmögenhet, rika släktingar eller lukrativt brödarbete. Dagens värld, i vilken en ung författare med ett fåtal böcker bakom sig kan få ett ett- eller femårigt skattefritt arbetsstipendium var under hans tid ren utopi.

Hans böcker finns, de i tidningar och tidskrifter tryckta dokumenten, mycket annat är borta och kan bara bli föremål för gissningar. Är det meningsfullt att göra vad jag gör? Det är ändå sextio år sedan jag själv började skriva, över femtio efter den första konfrontationen med Diktonius.

Akademiska forskare påminner ofta om flugor som samlas kring intressanta och för tidsmodet passande lik. Diktonius är inte på modet, men har han någonsin varit det, utom som namn?

Knappast. Resan till honom är en färd till min egen ungdom och dess utopier.

Jag ser honom framför mig i Grankulla böjd, kutryggig, hans ögon är vänligt varma, han är äldre än sina 55 år, det är år 1951, jag vet inte att hans ungdom fram till första hälften av 20-talet varit en erektion (personlig, konstnärlig) som småningom kom av sig, inga erektioner är eviga, inga människor är odödliga, få kunde spänna sin båge som han, bågen brast, det blev något annat. Lugn och ro och årens molande smärta.

Jag ser honom framför mig senare, i bastuskymningen i Röykkä, Tuomistonoja; tystnad och den svalnande sommarkvällens ljus. Naken krympt gubbe på en lave. Senare, i Nickby när han skall till att dö och det inte finns någon återvändo, ett trött välkomstleende, så försvinner han i sin fångdräkt och kommer inte tillbaka.

Jag levde i ungdomens ändlöshet. Ändligheten kom sedan.

Många av de platser där han vistades är till oigenkännlighet förvandlade, dock inte naturen, den åländska, Finska viken vid Kronstadt, Cornwall, havets makt och vattnets spegling. Det finska bondlandet i Nurmijärvi och i Palokka utanför Jyväskylä.

Gammal man med pipa.

Det är absurt och kanske perverst att i tecken av vad man kallar kontrafaktuell historieskrivning (vad och vem och hur skulle han varit, om ej omständigheterna gjort honom till den han blev) och i en epok av betoning på hälsa, riktiga kostvanor, friluftsliv, motion och allmän behovstillfredsställelse ge råd och förmaningar till en för länge sedan död författare.

Råd av det slaget kunde Diktonius kanske under sin livstid ha fått av någon rättskaffens, välorganiserad och pedantisk läkare eller psykoterapeut; att han skulle dricka mindre (speciellt under förbudslagstiden från 1919 till 1932, då supande i stor skala ibland tycks ha varit föranlett av större tillgång än senare när statsmonopolet Alko hade inrättats) och sköta sin hälsa, att han skulle jogga (det finns inte ett enda exempel på att han skulle ha utövat sport eller varit intresserad), att han i stället för att trötta ut sig med ett nästan ändlöst antal recensioner (om böcker, konserter, teater) till uselt betalande tidningar borde ha omhuldat den svenska marknad som han trots allt (åtminstone från 1930-talet) hade tillgång till, att han kanske borde ha tagit fast anställning någonstans, han borde ha skrivit mera prosa och mindre lyrik (varvid dock traditionell epik var en omöjlighet för honom också av det skälet att hans yttre tillvaro ständigt var råddig), kort sagt hade han bort vara en annan än han var. Man borde ha sett honom med hantlar i Grankulla, på en träningscykel eller i ett gym. Han skulle då ha kunnat uppskjuta trötthet och död. Eller bar han på ett oundvikligt genetiskt arv?

Förmåga till vänskap hade han däremot, åtminstone vad mig beträffar, tills han sjönk bort och var onåbar. Vid den tidpunkten, medan jag ännu kunde tala med honom hade jag inte en tanke på att en dag i framtiden försöka skriva om hans liv.

Rent fysiskt gav han i unga år (som 40-åring) intrycket att vara betydligt äldre än han var. Vid passerade 50 var han åldrad och trött. Förvandlingen i hans skrivande, vare sig man beklagar den eller inte, avspeglade ett psykofysiskt förfall, som påminner om Josef Julius Wecksells snabbt slocknade stjärna, om vilken han skrev:

Så brinner skalden:
en enda hetsig låga.
Och eldens välljud
knappt han fatta hinner,
förrn nattens bittra beck
hans mun tilltäpper.

Detta skrivet år 1938. Diktonius var 42 år.

Om det är sant som han skriver i *Stark men mörk* att dikten *Aning* är skriven år 1912 då han var sexton år är det en märklig profetia:

I hjärnans gömmor gror ett frö
 som suger livets must och märg.
 Min kista skall ha blodröd färg.
 Jag vet: i vanvett skall jag dö.

Det blir ej blommor på min grav,
 ej kristuskors med själaord.
 En vinternatt. Och vind i nord.
 Men under isen jäser sav.

Kanske känslan av att han var passé var en anledning till att Diktonius hem vid Kavallvägen i Grankulla under 1940-talet och framöver inte var ett speciellt frekventerat utflyktsmål ens för gästande svenska författare, i motsats till den tid då han stod nära många av dem. Några unga skrev dock till honom, såsom Lars Forssell: ”Det är med största tveksamhet som jag skickar denna min skrift till en verklig poet och framför allt till en poet med det geniala handlag med orden som du har. – – Såvitt jag förstår finns det inte din like i poesi, uttrycket, kraften, ja inte i prosan heller.” Skryt och smicker, men den Lars Forssell jag umgicks med under en rad av år hade sinne för det avskalat enkla, vardagens och småtingens poesi.

Diktonius vän och beundrare Ralf Parland skrev en ofta citerad artikel i Dagens Nyheter (24.7 1953): ”Det har blivit egendomligt tyst kring namnet Elmer Diktonius”. Han fortsatte: ”Elmer Diktonius, det sociala patosets och revolutionens sångare i unga år och sedermera den jordnära vardagens kärvt ömme poet, har av någon orsak förvisats till det ej-aktuellas domän, en skald av i går, en modernismens klassiker, som man kanske vördar men knappast mera inlemmar i det levande poetiska nuet. Vad kan orsaken vara?” Parland besvarar inte frågan, men anser att om Diktonius hade skrivit på ett av världsspråken hade han kanske varit lika känd som Carl Sandburg.

Sandburg, som jag en gång träffade i Helsingfors, uppträdde utåt som den diktens ambassadör han ansåg sig vara. Diktonius hade inte anlag för denna självhävdelse, utom i sin ungdom.

Glömskans öde drabbade inte bara Diktonius utan också andra författare som skrev på svenska eller finska i Finland. På få undantag när har den litteratur som numera anses vara en del av det levande europeiska kulturarvet skrivits på de centrala kulturspråken till vilka varken svenska

eller finska hör. Till undantagen hör Andersen, Ibsen, Strindberg, några till. Kulturens väg är oftast en enkelriktad gata från de stora länderna och de stora språken till de små. Ickeverbala konstyttringar ur periferin har haft det något lättare, Sibelius, Munch, Asplund, Aalto.

Hyllningar till Diktonius förekom tidigt då och då. Men redan år 1928 hade Sven Stolpe skrivit: ”Det är troligt att Diktonius aldrig blir populär.” Sannerligen inte, inte heller i den tomma rymd som vi alla förr eller senare möter: ”Katoliker tror på det som är hinsides, konstnärer och intellektuella tror på ett hinsides för sina verk. Tyvärr misstar sig båda.” (Woody Allen.) Men de unga i Sverige, med Artur Lundkvist i spetsen hyllade Diktonius som föregångare, också långt efter att de gått sina egna vägar.

För den krets av radikala finska författare som jag umgicks med på 50-talet, Jarno Pennanen, Arvo Turtiainen, Elvi Sinervo och andra var Diktonius den store föregångaren. Någon finsk motsvarighet till den tidiga kreativa eruption han presterat fanns inte.

Det har då och då också senare förekommit finska röster som betygat Diktonius sin aktning, såsom Pentti Saarikoski gjorde det i en artikel (1963): ”Diktonius är en poet som också jag kan lära mycket av. Han kunde det som jag själv har strävat till. Att i sin egen dikt förena och förändra balansen mellan fult och vackert, vardag och fest, hat och kärlek, individens förtvivlan och massornas hopp; han kunde skriva poesi där ingenting av livet putsats bort, där allt duger som material, alla händelser, alla tankar, all materia.” Samma vardagsföreteelser som Diktonius gjorde till dikt intresserade den på samma sätt självcentrerade Saarikoski, vars korta liv också hade andra likheter, tidigt kroppsligt förfall, uppsyn av gammal gubbe, åtminstone de sista gånger jag såg honom. I vilken mån Diktonius liv var lika självdestruktivt som Saarikoskis vet jag inte.

Jag lade inte märke till att mina skrivande generationskamrater i Finland skulle ha intresserat sig speciellt mycket för personlig bekantskap med Diktonius. Jag grundade år 1951 den tvåspråkiga litterära tidskriften *Arena*, vars liv blev relativt kort (det sista numret utkom i början av 1954) och tog då kontakt med några av de äldre författarna, Diktonius, Hagar Olsson, Gunnar Björling. Diktonius kom till den begravningsfest som jag arrangerade 1954, han satt i en soffa och teg medan resten av gästerna berusade sig. Det var bittert kallt, 20 köldgrader. Jag hade blandat ihop en dryck som bestod av 96-procentig sprit och grapefruktsaft. Blandningen

stod ute på en balkong och hade omedelbar verkan på gästerna. Diktonius fick ingenting. Resten av sällskapet blev allt högljuddare medan han satt och såg på. Hans sprittålighet var då nästan lika med noll.

En av de få svenskar som kom till Grankulla vid början av 50-talet var Sven Lindqvist, som jag hade blivit bekant med när jag vistades som gäst-elev vid Södra Latin en vårvecka 1949 och då inkvarterades hos familjen Lindqvist i Älvsjö. Det var tunnsått med annat folk. Det var aldrig tal om någon intensivare svensk författarvallfart till Finland på 50-talet utom för författare såsom Olof Lagercrantz och Eyvind Johnson som genom äktenskap var förbundna med landet.

Min bild av Diktonius under de år jag umgicks med honom (de var bara sex) var att han i likhet med Hagar Olsson och Gunnar Björling, var mycket *gammal*. Jag hade ingen kunskap om hans sjukdomshistoria. År 1951 var han 55, Hagar 58 och Björling 64. Den vitalaste och mest språksamma av dessa tre var Björling, han var dessutom lätt att nå, bara att knacka på dörren till den bastu i Brunnsparken där han bodde och där man under sena timmar kunde dricka enstjärnig jaloviina och röka. Björling verkade inte trött, han var full av nya uppslag. Jag påstod mig ogilla hans dikter, vilket föranledde honom att ge mig ett antal ouppskurna böcker, som han hade tagit tillbaka från släktingar som var ovilliga att läsa en rad av vad han skrev. Småningom kom vi på god fot med varandra.

Hagar var trött och hypokondrisk, men uppiggad av bland annat den kinesiska revolutionen, vars miniatyrflagga hängde i takkronan i hennes arbets- och sovrum, dessutom hade hon bevarat sin nyfikenhet inför det som var ”nytt”. Ny var i varje fall jag. Senare blev jag ett slags faktotum för henne, uppgjorde hennes skattedeklarationer, hjälpte henne att köpa en andra bostad i närheten, ordnade delar av hennes papper och bibliotek. Södergran spökade ständigt i hennes lilla lägenhet.

Hon brukade ibland hota med att begå självmord. Hur det skulle ske visste hon inte riktigt, men sa att hon skulle stänga dörrarna till sitt kök, öppna gaskranen och somna bort, varvid jag antydde möjligheten att någon gnista skulle få gasen att explodera. Vad som hände i samband med en explosion hade hon inte tänkt på, men tröstades av tanken på att denna *big bang* samtidigt gjorde kål på obehagliga och störande grannar. Självmördarkandidat var hon egentligen inte. Jag tror att hon ville få mig att betyga min aktning och kärlek för henne och säga till henne hur oersättlig

hon var. Jag har haft svårt med utifrån påtvingade kärleksförklaringar.

Förhållandet mellan Hagar och Diktonius hade ofta varit spänningsfyllt, såsom framgår av den bevarade korrespondensen dem emellan. Hagar kunde skriva vackert om Diktonius: "Ni är god som bara en fallen ängel kan vara det". Jag tror att svartsjukan, som Hagar hade anlag för påverkade hennes reaktioner inför det faktum att Diktonius 1922 "hade en annan", även om jag inte kan föreställa mig att hon och Diktonius skulle haft ett erotiskt förhållande. Efter Södergrans död skrev hon till honom: "Jag tror inte på någon annan än Er, litar inte. Edith trodde jag också på. Att 'slå om' och lugna sig med ett borgerligt liv, går det. Det går tammefan inte. Den kalken är för bitter, bittrare än döden." Var detta ett förstuckett försök att få Diktonius att avstå från sin passionshistoria med Meri Marttinen?

Hagar vägrade medverka i 20 år ung dikt (1936), men ville ändå att det skulle påpekas i boken att hon varit "en pionjär här i landet och kämpat för modernismen". Någon sådan antydning finns inte i boken. De två hade alltför olika temperament för att närmare vänskap i längden skulle hålla. Senare, när hon skrev om Olof Enckells Den unge Diktonius talade hon om "den lille mannens psykologi och det sociala underläget" hos Diktonius, samtidigt som hon mindes "den fläkt av äventyrlighet och kontinentalitet som stod kring den unga kompositörens slips, när han först uppenbarade sig i vår helsingforsiska kulturmiljö".

Han kom från en annan värld än Hagar Olsson. Hon etablerade sig snabbt som kritiker i borgerliga tidningar medan Diktonius verkligen var född i ett "socialt underläge". De var stridskamrater för en relativt kort tid. Hennes attityder påverkades också av hennes uppfattning att Diktonius var en framstående propagandist för sig själv, att han skötte sin "reklam" perfekt.

Denna illa dolda avund över andra författares offentlighet har jag varit vittne till i många nutida sammanhang. Ibland får jag som äldre hantverkare i skrivandets konst uppfattningen att jag borde vara ung och vacker, helst kvinna, eller alternativt vara omgiven av ett romantiskt-bohemiskt skimmer, varvid det inte är uteslutet att ung död kan vara till nytta för renommét. Att dö långsamt som Diktonius gjorde var absolut inte nyttigt, varken under livstiden eller senare. Dyrkan av ungdomen var inte främmande för Diktonius heller, så länge som han själv var ung. Men det var han inte länge.

Jag borde kanske hellre skriva kriminalromaner, eller kanske skriva under pseudonym, vilket Romain Gary gjorde med framgång när han blev frustrerad över den dåliga kritik han påstod sig få. Pablo Neruda, som jag blev bekant med på 50-talet hade en naturlig auktoritet som Diktonius helt saknade. Han ansåg sig vara Sydamerikas poet. Det var han också. Han uppträdde som ”den stora sångens” ambassadör, svävade högt över sina Stalindikter (sådana skrevs av många andra, även av Brecht) utan att detta skulle ha smutsat hans vingar. Avundsmännen kom aldrig åt honom.

En anledning till mitt intresse för Diktonius var att han framstod som en både politiskt och estetiskt radikal ifrågasättare, i synnerhet om man som jag och många andra fäste sig vid hans tidiga produktion, som fick ett slut med Stark men mörk, där han i företalet, daterat ”Åland, blåsig höstdag 1930” skrev att han varit panteist, socialist och modernist men också ”älskat all-livet i naturen, trots på världsrevolutionen och kämpat för ismerna mer än de flesta av er. Fortfarande älskar, tror och kämpar jag, men under årens lopp har mitt forna ljusa och hårda jag förvandlats till starkt men mörkt. Det är ingens, inget fel: det är bara ett faktum.”

Själv ville jag under en period av Sturm und Drang ifrågasätta allt, då passade det att läsa aforismerna i Min dikt med den handlingsmystik som var inbäddad i dem. Född och uppvuxen som jag var i borgerskapets famn ville jag finna motiv för ett klassförräderi. Jag sökte ett föredöme av *Umwertung aller Werte* och trodde mig ha funnit det hos den unge Diktonius.

Kanske det var en generationsfråga, men på ett omvänt sätt. De yngre ville oftast göra revolt mot de äldre. Jag ville göra revolt mot min egen generation, som föreföll ointresserad av vad som skedde i världen. Föga förstod jag i början av bekantskapen att Diktonius hade lämnat de politiska utopierna bakom sig.

Jag aktade mig noga att berätta för Hagar att jag träffade Björling och Diktonius, eftersom jag visste att hon var svartsjuk på andra bekantskaper. Jag fick inte heller gifta mig och skaffa barn eftersom man ”antingen föder böcker eller barn”, troligen en avspegling av hennes tidigare erfarenheter, lesbisk kärlek, besvikelser, uppväxt och mognad i skuggan av en prästfamilj och den dåtida borgerliga moralen att kvinnans plats var i

GARM

N:o 10. 6:e Årg.

Redaktör: HENRY REIN.

15 Maj 1929

Teckning av Oscar Furuhjelm.

TILL SKALDEN SKRIKTONIUS.

Skalden Skriktonius, skämttidningen *Garms* uppfattning om vad Diktonius sysslade med.

hemmet och vid härden, vilket i konsekvens av hennes protestanda gjorde att hon var en utomordentligt dålig kock.

Jag frågade aldrig Diktonius om han kunde laga mat. Kvinnor försåg honom med mat, utom när han var ensam och utan pengar.

Att sysselsätta sig med Diktonius under en lång rad av år (att lämna honom, att återkomma, att inbilla sig ett uppdrag) kan förefalla meningslöst om man läser Göran Häggs svenska litteraturhistoria (1996), där det kort konstateras att Diktonius inte var ”något stort geni som Majakovskij, än mindre någon originell omdanare av intrycken som Södergran”. I Kai Laitinens Suomen kirjallisuuden historia ägnas han några uppskattande sidor. När jag skriver detta finner jag på Google 32.000 träffar på namnet Elmer Diktonius, men många av dem hänvisar till olika antikvariat som bjuder ut böcker av honom. På mitt eget namn fann jag 134.000 träffar, de flesta av dem meningslösa.

Vart hörde han och de andra som skrivit på svenska i Finland? En fråga som sysselsatt många efter Runeberg och Topelius. I ett nyligen utgivet fembandsverk Finlands kulturhistoria uppges att den litterära modernismen kom till Finland på 1950-talet och i en essä om europeiska influenser påstås att Mika Waltari ”öppnade fönstren mot världen”. Glömskan är kanske medveten. 1922 skrev Diktonius i *Ultra* bland annat detta:

”*Öppna fönstren mot Europa!* Det är det enda botemedlet. Nationell självdyrkan och nationalism är vackra och på alla sätt hedervärda grejer i nationalmuseer – i poesin måste man lämna dem i farstun, utanför innerdörren, som allt träck. Om det inte kan födas dikt för denna tid i det här landet, måste man hämta hit den annanstans ifrån. Om de finska diktarna har förlorat kontakten med sin tid, må det hämtas hit tyskar fransmän svenskar engelsmän som har den kontakten. De knutpatriotiska självbevarelsedrifterna måste gå ur vägen när den andliga existensen står på spel.”

Trots alla påståenden om motsatsen fanns det och finns alltså en klyfta mellan finskt och svenskt i Finland. Finsk litteratur finner ibland (men numera alltmer sällan) vägen till Sverige via översättningar, Diktonius översattes inte till finska förrän på ett ganska sent stadium. Hans mest finskt bonddoftande prosabok Onnela (1925) har aldrig översatts.

Men bättre förhöll det sig inte med Diktonius i Sverige. Det var

närmast på nåder som ett antal av hans sena böcker utgavs i små delupplagor i Sverige, han var inte en del av den levande litteraturen i Sverige, utom för ett fåtal beundrare.

Det officiella litteratur-Finland och dess institutioner ägnade inte större intresse för den åldrande och i sig själv försjunkna Diktonius, men inte heller för den unge Diktonius. Inte en enda av de tidiga böckerna prisbelöntes av de officiella litteraturinstitutionerna.

Vad tänkte Diktonius när han översatte och utgav Eino Leino och fann följande ord i dikten Nydanarna:

De vandrar uti dalarna, de traskar uti träsken
och få av dem till bergets fot ens hinner.
Till rosor deras längtan står och törnetagg de får,
men när de gått i lövskrud skogen brinner.

När jag under mina besök i Grankulla fick möjlighet att gå genom Diktonius urklippsböcker, manus och brev från tidiga år hade jag lagt märke till att han i brist på tände till spisen (eller kanske medvetet?) var sysselsatt med en fortgående pappersdestruktion, vilken jag föresatte mig att hejda.

Det första resultatet av de räddningsförsök jag igångsatte var Ringar i stubben, en samling tidigare i bokform otryckta dikter och prosaskisser, som genom Stig Carlsons förmedling utgavs av Folket i Bilds lyrikklubb i Stockholm (1954) i en upplaga av 8.000 exemplar, något som aldrig tidigare hade inträffat under Diktonius litterära karriär. Urvalet skedde under Diktonius överinseende, titeln var hans uppfinning. I ett senare liv kom jag underfund med att Bertel Gripenberg hade nått samma upplagesiffror med några av sina tidiga diktsamlingar, ett bevis som något om modernismens ringa genomslagskraft hos en större allmänhet, med Södergran som undantag, men då var hon död för länge sen. Södergran blev en evergreen, men den enda. Hennes dikt kunde förefalla tidlös, men det var den inte. Tidlös och gränsöverskridande var däremot känslointensiteten i den. Den finlandssvenska modernismen blev varken i Finland eller Sverige en litteraturens *mainstream*. Aforismer, lyrik, essäer och noveller brukar inte bli bästsäljare. Det blev inte Diktonius böcker heller.

I det finska Finland var framgång en omöjlighet eftersom språkmuren var ett hinder, endast ett fåtal visste vad de finlandssvenska modernisterna

skrev. Var denna litteratur egentligen hörde hemma förblev länge oklart. Cesare Pavese skrev en gång:

”Vem kan veta vad kött och blod jag kommer av? Jag har sett tillräckligt av världen för att veta att allt blod duger och är lika mycket värt, men just därför tröttnar man och försöker få rotfäste någonstans, att få egen jord och en egen hemtrakt för att ens eget kött och blod skall bli mera värt och vara litet längre än årstidernas vanliga växling.”

Vad var ”egen jord och en egen hemtrakt” för dem som skrev på svenska i Finland? En obesvarad men ofta ställd fråga.

Den litteratur som avvek från den konventionella konformismen under tidigt 1920-tal i Finland kunde, oberoende av språk, också stämplas som ett utslag av kulturbolsjevism samtidigt som många intellektuella i olika delar av Europa entusiasmerades av den unga Sovjetkonsten, speciellt filmen.

I Paris och Berlin kunde man hylla Eisenstein. Så icke i Finland.

När Diktonius fyllde 60 den 20 januari 1956 hade han tystnat. Det var tystnad kring honom, högaktning och ointresse.

Hans förläggare Thure Svedlin anlände i taxi till Grankulla, lät bilen vänta och försvann efter en liten stund. Bilen tickade pengar och Svedlin ville åka. Det var inte många gäster på plats.

Vid några av mina besök brukade jag medföra en flaska brännvin, vilket väckte hustrun Leenas misshag när hon lade märke till den. Var hon inte i närheten gömde Diktonius undan flaskan i bokhyllan.

Med tanke på den intensiva produktion av *Festschriften* som ibland ackompanjerar en professors 60-årsdag eller något annat anmärkningsvärt historiskt datum kunde man ha tänkt sig att någon institution i Finland hade velat hylla Diktonius. Det var i stället Stig Carlson, Artur Lundkvist och jag som fick Tidens förlag att ge ut en sådan bok, där huvuddelen av gratulanterna var svenskar, bland dem även Tage Erlander och Prins Wilhelm. Samtidigt lyckades jag få förlaget Tammi att ge ut finska dikter av Diktonius under titeln *Kirjaimia ja kirjavia*. Arturs lojalitet och intresse kan ha haft att göra med Diktonius tidiga uppmuntran för honom. Redan år 1929 kommenterade Lundkvist en kritisk recension som Diktonius skrivit med orden ”vi är så unga och tar bara de första stapplande stegen”, varefter han gjorde ett försök att analysera skiljaktigheterna i temperament mellan dem, men: ”Jag har dig att tacka för åtskilligt, du har betytt något i min utveckling”. Denna lojalitet mot

Diktonius som tidig inspiration förblev obruten så länge jag umgicks med Artur. Men Södergran var viktigast. Som 21-åring skrev Lundkvist att hon var ”en själ av eldflammor och susande storm”.

Följande Diktonius-projekt för min del var att försöka samla upp hans manuskript och brev. Nu föreföll han närmast likgiltig för vad jag gjorde. Eftersom han i tidiga år noggrant förtecknat både mottagna och avsända brev kan man bilda sig en uppfattning om förstörelsens omfattning. I vilken mån den varit medveten vet jag inte, men man kan förmoda att han i ett tidigt stadium åtminstone gjorde sig av med kärlekskorrespondensen mellan honom och några av de kvinnor som spelade en roll under ungdomen. På annat sätt kan man inte förklara att alla brev från dessa var borta samtidigt som han bevarade de mera ofarliga breven från Lidia Stahl. Något blev det ändå av mitt samlande, och detta material, inklusive de sparade breven från O.W. Kuusinen (vart resten tagit vägen fick jag aldrig reda på), överlämnade jag sedan till Svenska litteratursällskapet i Finland.

När jag nu återser materialet, delvis försett med mina handskrivna anteckningar borde jag helst vända manusbladen med vita handskar. I en rik institutions luxuösa omgivning känns det som en outtalad hädelse att läsa vad Diktonius kärleksfullt skrev om O.W. Kuusinen, mannen vars sällsamma överlevnad slutade i en grav vid Kremlmuren.

Mina vägar förde mig senare bort från Diktonius. När han dog den 23 september 1961 bodde jag i Sverige, mina böcker utkom hos Bonniers, jag var anställd som filmkritiker vid Dagens Nyheter. Jag var utled på landet Finland och ville bort. Jag hade en skilsmässa på gång. Jag lämnade nästan allt i Finland, medtog lite kläder och en skrivmaskin. En port hade öppnats för mig i Sverige. Självslog jag igen porten till Finland och Diktonius, men inte helt.

DN:s kulturredaktör, sedermera chefredaktör Olof Lagercrantz var min vän och indirekt, genom sin hustru släkt med mig. (Sådana släktskapsförhållanden har spelat en stor roll i den finlandssvenska intelligentsians historia. Man kan ruta upp ett intrikat mönster av bekantskaper, släktskaper, förhållanden, i synnerhet på axeln Helsingfors-Åbo. Diktonius var inte släkt med någon i detta mönster.)

Den betraktelse jag skrev på Olofs uppmaning efter Diktonius död beskriver en känsla som inte lämnade mig under de decennier som sedan kom:

Trött gammal man.

”Han längtade efter samma gröna dalar av lycka som Kivi skrev om. Sin längtan uttryckte han i dikter och prosa där alla motsatser småningom upphörde. Språnget var slut, vilan var kvar. Kanske han anade att hans öde skulle bli lika bittert och hårt som Kivis. Jag besökte honom några gånger i Nickby, där han vistades de sista fem åren, bortom hopp om bättring. En gång åkte jag dit i sällskap med Gunnar Björling, som förtvivlad märkte att den gamle vännen inte kände igen honom. För yttervärlden

var Diktonius nästan död. Ändå såg vi honom framför oss. Bitterheten i vår känsla blev bara större där ute i en omgivning av beklagansvärda människor, alla väntande på en förlösare. Ingen ville frivilligt dö. – Hans ungdoms handstil hade exploderat i styrka och mod. Allt detta föll sedan samman. Han skrev aforismer för att knyta banden till debuten 1921. Det blev ingen bok. Han började skriva på en finskspråkig prosabok. Han experimenterade våldsamt med det finska språket, i en frihet som hans svenska prosa aldrig nådde. Men händerna kunde inte mera föra pennan, anteckningarna blev ett virrvarr som ingen kunde läsa. Rytmen i hans liv var borta.”

I en senare gjord intervju berättade Oscar Parland (1988):

”På Nickby talade han nog den första tiden, men när han sen märkte att han inte slapp hem därifrån blev han alltmera tyst. Först var han på en öppen avdelning men när han hade så svårt att röra sej var det besvärligt att sköta honom. Jag kommer ihåg när Jörn Donner kom på besök, då lyste han opp, då sa han några ord. Det gjorde han till mig också i början men sen när han inte fick åka hem blev han alltmera tyst. Han tyckte väl att vi höll honom fången och protesterade genom att inte äta och inte gå på WC så han flyttades till en annan avdelning för kroniker. Där fick han ett enskilt rum.”

Vidare i min artikel: ”När hans dikt nådde viloläget fanns det ingen väg att gå. Kanske kom sammanbrottet som en välkommen gåva, eller kanske som ett fruktansvärt, ofrånkomligt hot. Jag vet inte vilket. På Nickby lär han ha gråtit av hemlängtan, av längtan efter människor som stått honom nära. Ensam, övergiven av nästan alla utom sin hustru, levde han slut sitt liv och fick inte leva om det. Men längtan hem, det var en längtan till det landskap där hans ord alltid lever.”

Det landskapet kanske inte fanns. En essä om Kivi som lyriker, som Diktonius skrivit redan på 20-talet, men som han publicerade först år 1943, slutar med ett svenskspråkigt diktfragment av Kivi och orden ”O kom till diktens fria herregård”. Hur det förhåller sig med denna ”herregård” vet jag inte, eftersom boklig bildning, speciellt när det gäller lyrik, kämpar en ojämn kamp mot tystnad och glömska.

Min mor, född och uppvuxen under den gamla tid som tog sitt slut 1914 hade fått för sig att vi två, en äldre bror och jag, dagligen skulle lära oss en dikt i Fänrik Stål utantill. Det var krig och Runeberg var i ropet. För

mig var det lätt, inte av någon speciell kärlek till dessa dikter utan för att jag var yngre. Olof Lagercrantz var den av mina vänner som kunde en stor lyrikskatt utantill, men jag undrade ofta efteråt om inte detta intresse och denna förmåga hos senare födda hade börjat avta, på samma sätt som numera allt färre människor kan upprepa de latinska fraser och ordspråk som ingick i vardagsvokabulären hos s.k. bildade människor.

Paradoxalt nog påträffade jag i Finlands riksdag en vicesalman Mikko Pesälä, som under långa dövände debatter med ständigt upprepade argument föreföll försjunken i läsning. Tillfrågad om vad det var svarade han att han lärde sig dikter utantill. Han hade samlat några hundra i sitt minne.

Trots att det finns en rytm och en musikalitet i mycket av Diktonius lyrik tror jag inte att hans bästa dikter är eller någonsin blir allmän egendom. Deras påverkan har i stället varit indirekt, genom den vitalitet och den nyskaparvilja som de utstrålar, i varje fall under tiden fram till 1930. Detta öde att inte bli läst delar han med de flesta svenskspråkiga lyrikerna i Finland (utom Runeberg och Södergran), han är inte del av kungsådran i svensk lyrik med namn som Strindberg, Fröding, Karlfeldt, senare också Lindegren, Ekelöf och flera andra. Men han är inte del av den finska traditionen heller.

Vice talmannen Pesälä kunde inte svenska, vilket förklarar att han ingenting visste om Diktonius, men under 1900-talet var svenskspråkig lyrik från Finland ett marginalfenomen också i Sverige, marknadsmässigt ointressant, beundrad och högaktad, men knappast något mer. Edith Södergrans öde däremot innefattar alla element för en såpopera, lämplig för TV, film och roman. Det går att spekulera om henne i alla vindriktningar. Hennes dikter är ofta lättlästa, sångbara, ibland romantiskt dödsförsjunkna, passar alla åldrar och sinnesstämningar, ger dessutom material för fascinerande feministiska tolkningar. Hon är undantaget som bekräftar en förstämmande regel.

Vad Runeberg, Topelius och det finska genombrottets litteratur på 1800-talet beträffar, var de deltagare i ett *nationellt projekt* som på olika sätt syftade till nationsskapande på det finska språkets och den finska kulturens villkor. Den tidens författare som skrev på svenska kunde inlemmas i denna kulturkamp, som utom litteraturen omfattade teater, musik, arkitektur, måleri och design. Dess största namn internationellt blev Jean Sibelius, vars Jägarmarsch av Diktonius jämfördes med hans

egna aforismer som det konstnärliga utbytet av ”finska revolutionen”. Senare hyllade Diktonius ofta Sibelius med dikt och prosa. Det nationella projekt som konstnärerna stödde fick sin formella fullbordan den 6 december 1917, men fortsatte att vålla konflikt och osäkerhet praktiskt taget genom hela seklet ända till Sovjetunionens sammanbrott och Finlands medlemskap i EU och valutaunionen. En ny frihet som många missförstod. Nationens språk blev finska och halvdålig engelska. Det välfinansierade svenskspråkiga reviret försvarade sig och bestod.

Jag kunde inte närvara vid jordfästningen den 8 oktober 1961 i Sandudds kapell, där många hyllade hans minne. (Vad skulle jag ha gjort där?) Bland blomsteruppsättningarna noterade några tidningar en från Otto Wille Kuusinen, troligen genom dottern Herttas försorg. Det framgår av Kuusinen's brev till dottern att Diktonius låtit sända honom sin Hård början (1946) för vilket han vill att Hertta framför hans tack. Han tillägger att han inte känner till Diktonius senare böcker. Samma år publicerade han en lång lyrikessä i tidskriften 40-luku där han återkom till den tematik som han nära tre decennier tidigare hade sysslat med. Om den unge Diktonius skrev han att denne påstått sig vara ”gravid” medan han ”ruvade” på sin musik och sina dikter.

Kistan bärs ut. I förgrunden Rabbe och Olof Enckell, till vänster Arvo Turtiainen och Tapio Tapiovaara (delvis skymd).

Kransnedläggning 1 maj 1973. President Kekkonen lägger ned sin bukett.

Med Kuusinen som lyckades dö en naturlig död och alla andra emigranter, som antingen mördades eller avrättades av Stalins regim förlorade Finland ett intellektuellt kapital som det vita Finland med glädje avstått från.

Som sig bör var dödsrunorna högaktningfulla. Den mest personliga skrevs av Rabbe Enckell i Nya Argus, där han i polemik mot Göran Printz-Pålsson, som hävdade att Diktonius inte angick ”oss: ingen yngre diktare har kunnat följa honom” skrev att ”temperament går inte att efterlikna, men *vad* har inte Diktonius betytt för yngre generationer som frihetssignal”.

Enckell återkom till ett tema som andra hade berört: ”Diktonius är halvt bortglömd i dagens diskussioner. Spelreglerna förefaller ofta dumt reglerande och man har ibland skäl att undra om det inte sker på bekostnad av en vidare syn. Det finns en diplomati i dagens värderingar som man kan ha gott att lära sig genomskåda.” Detta skrivet år 1946.

Jordfästningen fick en fortsättning första maj år 1973 när en minnessten avtäcktes på Sandudd. Tove Jansson hade funnit granitblocket i Forsmans stenhuggeri. Ett tecken på officiell uppskattning var att president Urho Kekkonen var närvarande och lade ned blommor vid stenblocket. Men alltjämt var Diktonius i stort sett bortglömd. Hans läsare var lika få som de alltid hade varit.

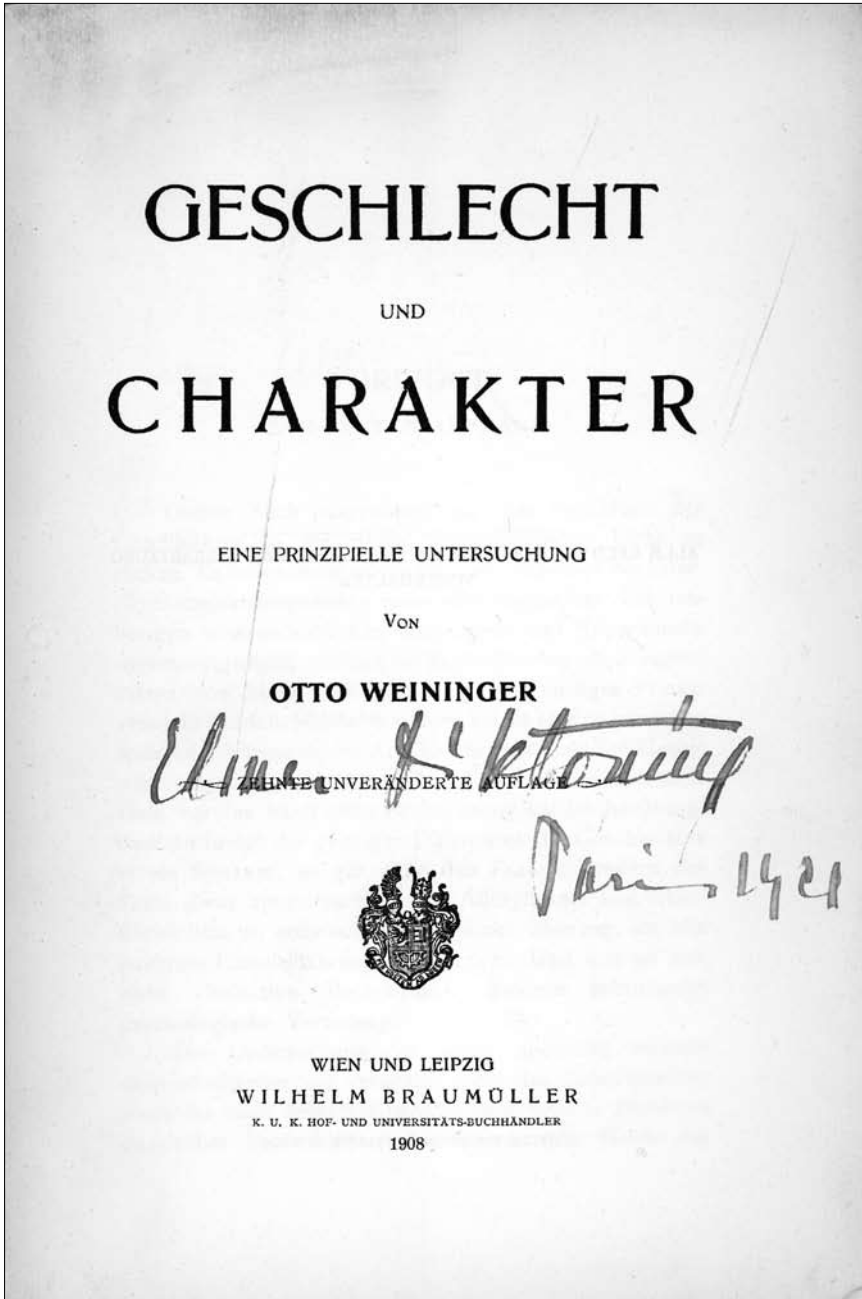
Något år efter Diktonius död gjorde Göran Schildt och jag ett försök att ge ut Diktonius brev. De två hade blivit bekanta under fortsättningskriget i Lovisa genom Ulla Bjernes förmedling. Vårt försök strandade bl.a. på att Rabbe Enckell, som i sin ägo hade en stor samling, vägrade låta oss kopiera dem, till vilket han hade full formell rätt, även om han saknade upphovsrätt. Det visade sig senare, när projektet återupptogs på 1990-talet, med Marit Lindqvist som uthållig forskare, att det bevarade antalet brev var mycket stort, vilket föranledde oss att ge ut två volymer, en på svenska, en helt separat på finska, i vilken vi dock publicerade en del artiklar och essäer, skrivna på finska. Jag lyckades också få till stånd en TV-film (tillsammans med Ulrika Bengts).

Olof Enckells bok *Den unge Diktonius* (1946), avsedd att följas av en andra del som aldrig blev av, innehåller en mängd upplysningar av och om Diktonius som man inte kan finna på annat håll.

Hagar Olsson reagerade mot den genikult som hon ansåg att boken uttryckte. Den första sammanfattande boken om Södergran kom först tre år senare. För Hagar var Södergran viktigare än någonting annat. Jag tror att hon dessutom hade dåligt samvete över att hon befann sig utomlands när Södergran dog.

Den stora överraskningen i Enckells bok var de utförliga referaten av Kuusinsens diktteorier och redigering av *Min dikt*. År 1971 utgav Thomas Henrikson en doktorsavhandling *Romantik och marxism* med speciell tonvikt på förhållandet mellan Diktonius och O.W. Kuusinen, senare (1976) utkom Matti Väinios bok om Diktonius som ”modernist och komponist”, Bill Romefors skrev om expressionisten Elmer Diktonius (1978), George Schoolfield en noggrann och rätt kärleksfull biografi på engelska (1985), vidare utkom före Marit Lindqvists och mina brevsamlingar korrespondenserna med Gunnar Ekelöf och Eyvind Johnson och senare en samling essäer till hundraårsdagen 1996.

Frekvensen av akademiska Diktonius-analyser har avtagit med åren.

Otto Weiningers berömda och beryktade bok med Diktonius namnteckning i Paris 1921.

En finsk kolumnist påstod för en del år sedan att jag hindrade andra från att skriva om Diktonius, vilket var minst sagt överdrivet eftersom allt Diktonius-material finns förvarat i offentliga arkiv, i huvudsak Svenska litteratursällskapets. Anmärkningen var riktig på en punkt, jag hade lovat skriva en biografi och kunde endast ursäktas mig med det faktum att jag aldrig fick kontinuerlig arbetsro på grund av en vistelse i Los Angeles, arbete i Europaparlamentet och ett antal uppdrag som jag kanske hade bort avstå från. Till allt detta kom trötthet, känslan av att jag stretade i ett motlut, en kamp mot tiden, på samma sätt som Diktonius gjorde det när han översatte Sju bröder på 40-talet och kämpade mot tilltagande trötthet och svikna förhoppningar om att kunna fullborda arbetet tidigare än vad som blev verklighet. Också jag började känna av den leda och trötthet som hade gripit tag om Diktonius redan i unga år. När jag återupptog arbetet var jag äldre än Diktonius när han dog. Det gällde att återfinna gammal nyfikenhet, vem var han? vad var han? Vilken relevans hade hans öde i en tid av snabbt föränderliga litterära moderiktningar? Jag ville låta honom själv komma till tals med egna ord så mycket som möjligt.

De böcker som här nämnts, essäer i olika böcker samt ett antal otryckta avhandlingar vid olika universitet, är uttryck för lärdom och kunskap, framför allt har man lyckats spåra litterära och musikaliska influenser, som ibland låter läsaren förmoda att nästan ingenting som Diktonius skrivit är hans eget, nästan allt är *Lesefrüchte* övertaget från andra, en teori som kan underbyggas genom studium av de bok- och musiklistor som Diktonius själv uppgjorde under sina mest dynamiska år. Fram till andra hälften av 1922 (som 26-åring) var han en pedant, men den fortsatta tillvaron därefter tycks ha gjort slut på noggrannheten utom när det gällde hans bidrag i olika tidningar och tidskrifter.

Försöket att spåra influenser när det gäller Diktonius är vällovligt och kanske berikande för forskningen och till glädje för forskarna själva. Många skribenter har påvisat influenserna bl.a. från den tyska expressio-nismen. Det viktiga är ändå vad Kjell Espmark säger: ”Det är märkligt att ett program med så mycket arvegods ändå klingar så diktonianskt.” För att exakt komma ”arvegodset” på spåren borde man läsa alla böcker som Diktonius själv förtecknat i samma ordning som han gjorde det själv. Dessutom borde man läsa alla de böcker han recenserade, åhöra all musik

han lyssnade till, men det är ändå meningslöst. Jag har inte gjort det.

Man borde leva om hans liv. Den tidsresan är en omöjlighet.

När Diktonius under tider av penningnöd gjorde sig av med sin boksamling försvann den för alla vindar. Jag har funnit några av dessa böcker, bland dem Otto Weiningers *Geschlecht und Charakter*, sjuttonde upplagan 1918, med Diktonius namnteckning och dateringen Paris 1921. Närläsning av denna bok skulle ge anledning att understryka hur starkt Diktonius påverkades av Weiningers macho-teorier om kvinnans underlägsenhet inför mannen. Men, skrev Diktonius i en aforism, ”Weininger har förbisett att begreppet M. och W. kan växla i samma individ, så att jag i dag är svinaktigt manlig, i morgon lögnaktigt kvinnlig.”

Mannen segrar sedan genom att knulla, eller med en rysk filosof: ”Jag skriver med spermier”.

Jag avstår i fortsättningen i stort sett från att följa alla lärda litterära detektiver (det finns en hel hop av dem, ingen nämnd, ingen glömd), eftersom, såsom det framgår av fortsättningen, Diktonius inte enbart levde ett liv omgiven av böcker (influenser av det lästa) och musik, utan också verkade i fysisk tid, historisk tid.

Jag försöker avstå från att använda ord såsom *diskurs, kontext, paradigm, kanon, struktur, intertextualitet* (det finns många andra), för att bara nämna några som förekommer i den litteraturvetenskapliga terminologin. När litteraturhistoria blev vetenskap (*science*) vet jag inte, uppvuxen som jag är delvis i sällskap med en äldre bror som sysslade med synfysiologiska experiment. Han menade att science var naturvetenskap. Jag matade en tid de bofinkar han använde för sina experiment. Utanför science fanns det faktabaserad spekulat

Diktonius läste, men levde också.

Han är inte en skalbagge som ”vid närmare betraktande sönderfaller i ett antal bitar”, men det kan hända att forskarna reflekterar över sin egen ära, uppfinningsrikedom och sin akademiska karriär. I ett sammanhang sökte jag upp en litteraturprofessor för att försiktigt höra mig för om en biografi över Diktonius kunde tänkas bli en doktorsavhandling, en ganska meningslös idé med tanke på en merit som jag inte behövde. Jag fick då till svar att det hela var omöjligt eftersom jag saknade de sextio studieveckor som krävdes, vidare var jag enbart filosofie magister och inte licentiat. Min akademiska *diskurs* slutade med att jag lämnade forskarens rum i postmodern depression.

Det massiva tvåbandsverket Finlands svenska litteraturhistoria nämner och kommenterar Diktonius på ett stort antal ställen, någon bild av honom får man inte (det gäller också många andra författare), eftersom uppläggningsen, på några fåtal undantag när, inte berättar om författare i helfigur, utan försöker inlemma dem i ett historiskt akvarium där de trampar vatten och drunknar.

Rabbe Enckell berättar i sin dödsruna att han hade hört Diktonius högläsa ur Gogols Döda själar. Det handlar troligen inte om den scen där huvudpersonen Tjitjikov hamnar i ett stort bibliotek där han förgäves försöker finna något läsbart. Bland de filosofiska böckerna stöter han på sexbandsverket "Förberedande inledning till tänkandets värld. Teorin om det universella, koncentrerade och essentiella samt dess tillämpning för förståelse av de organiska grunderna för den sociala produktionens inbördes klyvning", vilket tycks göra Tjitjikov nedslagen, när han möter ord som "yttring, utveckling, abstrakt, reservation och isolering, ja fan vet inte allt som fanns där".

Det vet jag inte heller.

Vid läsning av litteraturvetenskap har jag ofta erfarit samma känslor av förvirring, när Diktonius blivit uppsatt på en nål och där man utan hänsyn till hans livsKurva och förvandling uttalat värdeomdömen om kontemplationen och naturnärheten i hans senare dikt, med Johannes Salminens ofta citerade omdöme (att han blivit en spinnande bondkatt) som lågvattensmärke, varvid jag kommer att tänka på Brechts sena Buckower Elegien, där han talar om enkla ting utan att man därmed skulle behöva eliminera betydelsen av allt annat han skrev eller tänkte:

Vid stranden, mellan gran och silverpoppel
i skydd av murar och buskage en trädgård
så arrangerad att månatliga arter
från mars in i oktober står i blom.

Här sitter jag i tidig morgon stundom
och önskar att jag alltid, även jag
i alla väder, onda liksom goda
må visa något, som kan glädja någon.

Vad detta angenäma kunde vara kan jag bara ana. Det fanns rätt mycket oangenämt i hans tillvaro i den östtyska staten. Trots alla de privilegier han åtnjöt var han strängt bevakad av Stasi och den politiska överheten som påstod sig veta något om konst. Jag var själv i Berlin ungefär vid tiden för tillkomsten av denna och andra kontemplativa dikter. Jag ringde till Buckow och vi skulle träffas när han kom till Berlin. Men han kom inte. Någon vecka senare var han död. Han hyllades i Östtyskland som en kämpande, klassmedveten diktare, utropades senare i det återförenade Tyskland till 1900-talets ledande lyriker på tyska (därmed icke förglömda många andra lika viktiga). Men det uppenbarade sig inte, såsom i fallet Diktonius, beskäftiga kriorättare som menade att den unge Brecht var den enda intressanta, varvid man (när det gäller Diktonius) rentav moraliskt fördömde hans förvandling. Han borde ha stannat kvar i trotset, naturdikter passade sig inte för honom, inte heller trötthet över tillvaron, uttryckt i hans ojämna sista diktsamlingar. Men ojämna var också de tidigare. Han slösade med sin begåvning.

I sin ungdom hade han råd att slösa. Det var den enda rikedom.

Vi vet mycket. Mycket vet vi inte alls och kommer inte att veta.

Kunskapsluckorna är rätt stora, speciellt om ungdomsåren fram till 1922. Något hopp om att återfinna breven till Kuusinen i Moskvaarkiven finns knappast. Efterforskningen om förhållandet till vissa av hans kvinnor har lämnat magra resultat.

Inströdda bland alla de aforismer som handlar om konsten, publiken, om manlighet och kvinnlighet finns det i Min dikt en del som direkt handlar om en omgestaltning av samhället, såsom denna:

”Jag skyller icke allenast på det nuvarande samhället för de nutida konstförhållandenas svidande sår.

Konstnärerna bära själva största skulden till sina förbannelser.

För att de icke störta detta dårhus.

För att de icke bita fastän de ha tänder.”

Att Diktonius skulle ”spotta” på dem som som inte fördes till barrikaderna av hans ord är osannolikt.

Hur allt detta skulle ske visste varken Diktonius eller Kuusinen. Det visade sig i stället att ”dårhuset” (om Diktonius avsåg hela världen eller Finland vet jag inte, troligen det förra) kom att präglas av långsam ”social ingenjörskonst” (Karl Popper), kompromisser i samförstånd medan stör-

tandet av dårhuset Ryssland småningom ledde till ett exempellöst förtryck, miljoners död, byråkratisk förstelning, rädsla och övervakning, ett tillstånd som för Rysslands del varade i 70 år, för de undertryckta central- och östeuropeiska staternas del 50.

Men vad Diktonius ansåg 1921 trodde han inte senare.

Hurdan var han? Som person.

Själv upplevde jag tyvärr enbart den åldrande Diktonius, som tycktes ha krympt till en gubbe, ännu kortare än de 164,5 centimeter han uppgav som längd år 1930. Vittnesbörden är högst olikfärgade, beroende på vederbörandes attityd.

Ett citat ur esteten Hans Ruins dagbok 1935, är intressant som tidsbild. Diktonius läser sina egna dikter för ett sällskap där Ruin är med: "Tillfället var unikt. Det var en dikt som litet var av oss förstod att en gång skall räknas till det bästa han skrivit. En stilla, undergiven, naturförbunden dikt, läst på ett sätt som fick oss att glömma *den fula rösten, det ovårdade uttalet och mannen själv med rättögonen i det röda fantastiskt stora ansiktet och de små runda lemmarna i rockens korvskinn.*" (kurs. J.D.) Så talar, kunde man med lindrig överdrift säga, en kultiverad helsingforsisk akademisk borgare, van vid den svenska som talas och skrivs i bildade kretsar, vilka hade föga kännedom om och intresse för Diktonius klassmässiga bakgrund.

Ruin nämner att Diktonius läst en dikt Höst i tre små satser. Slutet:

Och vinden går sin vanda väg
och mojnar mot kvällen.
Och stjärnorna spricker ut,
först en, sedan hela havet.
Ingen vet vad som skedde,
och jag känner det ej mer.
Bara kyla, lättnad och klarhet.

Under hösthimlen
blev hjärtat så rikt:
ett avlövat träd.
Och jag lärde mig ron:
det fullbordades svala omslag.
Och jag läste

i lindans gula testamente:
sov lugnt som jag,

Diktonius såg ut såsom en borgare kunde föreställa sig att en man ur underklassen såg ut. Hans gener var inte i den akademiska borgerlighet eller tjänstemannaklass, ur vilken många av de svenskspråkiga författarna härstammade.

Man kan kanske säga att han hade oddsen emot sig, åtminstone beträffande det borgerskap som bildade kulturens Establishment och alltjämt delvis gör det.